

SÓLYOM RÉKA

Károli Gáspár Református Egyetem
solyom.reka@kre.hu
<https://orcid.org/0000-0003-0620-9262>

Sólyom Réka: Fogalmi metaforák köznyelvtől szaknyelvig: AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK és A FOLYAMAT UTAZÁS megjelenési formái változatos szövegtípusokban
Alkalmazott Nyelvtudomány, XXIII. évfolyam, 2023/1. szám, 132–148.
doi:<http://dx.doi.org/10.18460/ANY.2023.1.008>

Fogalmi metaforák köznyelvtől szaknyelvig: AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK és A FOLYAMAT UTAZÁS megjelenési formái változatos szövegtípusokban¹

Conceptual metaphors from vernacular use to technical texts: occurrence of THEORIES ARE BUILDINGS and A PROCESS IS A JOURNEY in various text types

This paper focuses on the appearance of two conceptual metaphors; THEORIES ARE BUILDINGS, and PROCESSES ARE JOURNEYS in Hungarian. The hypothesis is that these metaphors and metaphorical expressions linked to them occur and have an important role not only in literature and colloquial language use but also in technical languages.

To prove this, the paper investigates the appearance and functioning of these two metaphors in different Hungarian text types: 1) in slang neologisms, 2) in slogans of advertisements, and in technical texts (3–5); 3) in terms of quality management dictionary, 4) in excerpts of quality standards, and 5) in EU regulations.

With the help of the analysis, the paper shows that these conceptual metaphors function similarly in these different types of Hungarian texts.

Keywords: conceptual metaphor, neologism, slogan, technical text

1. Bevezetés: az elemzések indoklása, a tanulmány felépítése

A tanulmány fogalmi metaforáknak a köznyelvtől a szaknyelvi használatig történő „átívelő” megjelenését elemzi a magyar nyelvben funkcionális kognitív nyelvészeti keretben. Két ismert, a szépirodalomban és a köznyelvi nyelvhasználatban is gyakori fogalmi metafora, AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK és A FOLYAMAT UTAZÁS (tágabban értelmezve: A FOLYAMAT MOZGÁS) megjelenésére mutat be példákat különböző nyelvváltozatokhoz kapcsolódó szövegekben. Ennek a két metaforának a kiválasztására több okból került sor: egyfelől elmondható róluk, hogy az egyik (AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK) egy statikus, míg a másik (A FOLYAMAT UTAZÁS) egy dinamikus, mozgáson alapuló típust képvisel,

¹ A tanulmány megjelenését a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara „A magyar nyelv és a szakmai kultúra. Magyar nyelvészeti kutatások a tartalomfejlesztés és a dokumentáció területén” című kutatási pályázata támogatta.

A szerző köszönettel tartozik a tanulmány két anonim lektorának hasznos észrevételeikért, javaslataikért.

másfelől mindkettő széles körben ismert: gyakran és változatos szövegtípusokban, illetve regiszterekben fordulnak elő.

Az elemzések célja, hogy az idézett szövegrészekben megjelenő fogalmi metaforák, valamint a hozzájuk kapcsolódó metaforikus kifejezések segítségével példákat mutassanak arra, hogy milyen módon jelennek meg ezek a szemantikai szerkezetek köznyelvi kifejezésekben, illetve minőségügyi szaknyelvi terminusokban. Az elemzések igazolni kívánják tehát azt, hogy a fenti két, jól ismert fogalmi metafora használatának van oka és létjogosultsága a szaknyelvi szövegek esetében csakúgy, mint a köznyelvi és a szépirodalmi nyelvhasználatban.

A stilisztikai, szemantikai elemzések régóta foglalkoznak a fogalmi metaforák megjelenésének kérdéseivel. Mint Bencze Lóránt utalt rá: a metaforával foglalkozó szakirodalmak száma „exponenciálisan növekszik” (Bencze, 1996: 268). Az elemzések szempontjából kiemelendők azok a kognitív szemantikai megközelítéshez kapcsolódó alapművek, amelyek a fogalmi metaforák ilyen jellegű elemzési lehetőségeit tisztázták (a teljesség igénye nélkül l. pl. Lakoff–Johnson, 1980; Kövecses, 2005; Kövecses–Benczes, 2010). A tanulmányban közölt elemzések ezeken a munkákon alapulnak. Az elemzett fogalmi metaforák, valamint a hozzájuk kapcsolódó metaforikus kifejezések működésének bemutatása a köznyelvtől a szaknyelvi nyelvhasználatig terjedő stílusú szövegrészek segítségével történik meg. Ezeknek a szövegrészeknek a segítségével felvázolható egy olyan folyamat, ha úgy tetszik, egyfajta „szemantikai ív”, amely bemutatja, hogy az említett két fogalmi metaforához tartozó metaforikus kifejezések hogyan jelennek meg a köznyelvi nyelvhasználattól „távolodva” a szaknyelvi nyelvhasználatban is.

A tanulmány felépítése a következőképpen alakul: először összefoglalja a vonatkozó elméleti tudnivalókat, különös tekintettel a metaforakutatásra, valamint a metaforikusság relevanciájára a szaknyelvi elemzések és a reklámszövegek esetében. Ezután ismerteti az elemzések módszertanát és az elemzett korpuszt. Az ezután következő elemzések során először szlenges, köznyelvi szóhasználatban, majd reklámszövegekben, utána egy minőségügyi szakszótár vonatkozó terminusaiban, végül minőségügyi szabványok és európai uniós rendeletek terminusaiban vizsgálja a két fogalmi metaforához tartozó magyar nyelvű metaforikus kifejezések megjelenését.

2. Elméleti háttér: a metaforakutatás, a szaknyelvvizsgálat, a szleng és a reklámszövegek. Előzmények, összefüggések

A szaknyelvi terminusok elemzéséről a vonatkozó szakirodalom alapján elmondható, hogy általában szociolingvisztikai (Kiss, 1995: 74–78; Fóris, 2010), terminológiai (Fóris, 2014), illetve szövegtani (Bańcerowski, 2004) szemszögből történik (Sólyom, 2020: 21). A jelen elemzés hangsúlyozottan terminológiai és szemantikai nézőpontú. A szemantikai szempontú elemzés

mellett szól – a kognitív nyelvészet szemantikai megközelítésének gyümölcsöző voltán kívül – az a tény, hogy a terminusalkotás természetes és szükséges folyamat, amelynek során folyamatosan megjelennek a nyelvben újabb szavak, kifejezések. A szaknyelvi bővülés napjainkra felgyorsult, az új fogalmak gyors terjedése pedig igazolja azoknak a terminológiai munkáknak a megállapításait, amelyek hangsúlyozzák a kreativitás fontosságát a szaknyelvi terminusalkotásban is (Temmerman–Van Campenhout, 2014: 1). E vonatkozásban két jelenségre érdemes felhívni a figyelmet: egyfelől bár az egyes tudományterületeken megjelenő neologizmusokkal szemben megfigyelhetők olyan elvárások, mint a szabatosság, az egyértelműség vagy a magyarosság, ezek a követelmények a valóságban nem mindig teljesülhetnek (Fóris, 2010: 425–426). Másfelől az idők során kiderült, hogy a fogalmi metaforák (és metonímiák) használata nem gátolja, hanem egyenesen segíti a jobb megértést mind a didaktikai, mind a tudományos nyelvhasználatban (Temmerman, 2002: 211). Ennek a látszólagos ellentmondásnak az oka az, hogy a jelentéskiterjesztés, illetve a figyelemáthelyezés kognitív sémáinak (Tolcsvai Nagy, 2013: 241) segítségével a megérteni kívánt szaknyelvi terminus képszerűségnek köszönhetően hamarabb befogadhatóvá válik a szöveg értelmezője számára.

A metaforikusság tehát ugyanúgy megjelenhet a szaknyelvi nyelvhasználat szemantikájában, mint a köznyelvben. Fóris Ágota kiemeli, hogy nem szaknyelvi jel is működhet terminusként:

Az is egyértelmű, hogy az újabb szakirodalomban a terminust nem azonosítják a szakszóval (bár átfedés van a kettő között), és gyakorlatilag bármilyen jelentéssel bíró nyelvi (vagy nem nyelvi) jel (jelölő) terminusként funkcionálhat, amennyiben fogalmat jelöl egy adott tárgykörben. A szociolingvisztikában elterjedt köznyelv-szaknyelv kontrasztív összevetés a mai terminológiai munkálatokból többnyire kimarad. (Fóris, 2009, 31)

Erre a lehetőségre utal Tolcsvai Nagy Gábor is, amikor megjegyzi: „A metafora tehát igen könnyen képes beépülni egy-egy szakma szókészletébe, annak legalapvetőbb részébe” (Tolcsvai Nagy, 1989: 63).

A jelen tanulmányban elemzendő két fogalmi metafora a nyelvészeti szakirodalomban régóta jól ismert típusnak tekinthető. Lakoff–Johnson *Metaphors We Live By* (1980) című alapműve is említi mindkettőt (pl. pp. 53, 91). Kövecses Zoltán *A metafora* című könyvében a következőket jegyzi meg az ÉPÜLETEK és a MOZGÁS forrástartományokkal kapcsolatban: „Az emberek házakat és különféle épületeket emelnek menedék, tárolás vagy egyéb funkciók ellátására. Az épület, az épület részei, valamint az építés folyamata egyaránt gyakori forrástartományként szerepel (...)” (Kövecses, 2005: 33). Illetve: „A mozgás is az ember alapvető tapasztalataihoz tartozik. A mozgás helyváltoztatást és egy helyben való mozgást is jelenthet (...). Az embert körülvevő változásokat megfogalmazhatjuk helyváltoztatásról szóló metaforikus kifejezések segítségével (...)” (Kövecses, 2005: 36).

Mindkét tárgyalt forrástartománynak nagy a hatóköre (Kövecses–Benczes, 2010: 84): mind az ÉPÜLET, mind az UTAZÁS forrástartomány segítségével – utóbbit az ESEMÉNYSTRUKTÚRA-metaphora altípusaként tekintve (vö. Kövecses, 2005: 142) – sok céltartomány érhető el. A tanulmányban tárgyalt példák esetében is megfigyelhetők kisebb-nagyobb szemantikai eltérések a tárgyalt céltartományok tekintetében: így például az *elmélet* gyűjtőkategóriába tartozik az elemzett szaknyelvi példák esetében egy-egy folyamat, technikai jellemző vagy éppen egy szervezet valamilyen tulajdonságának, tevékenységének leírása. Ezek az általános jellemzők azonban besorolhatók a minőségügy szaknyelvének *elméleti* kérdései és fogalmai közé, így az elemzések is ezt a céltartományt emelik ki a metaforikusság tárgyalásakor.

A fent ismertetett szempontokat követve a tanulmány röviden áttekinti az elemzett metaforatípusok köznyelvi megjelenésének jól ismert példáit, majd bemutatja egy-egy újszerű, szlenges, főként a beszélt nyelvben, illetve internetes nyelvhasználatban megjelenő használatát ezeknek a metaforáknak (*alap* melléknév, *nagyot ment* kifejezés). Ezután mindkét metaforatípus esetében sor kerül néhány régi és újabb reklámszlogen bemutatására, amelyekben azért jön létre a szójáték (a reklámszöveg csattanója), mert a szöveg szerzője kihasználja a metaforikusságot. Mint ismert, „a reklám »ismeretközlő eszköz«, amely azt ígéri a fogyasztóknak, hogy »viszonylag kevés pénzért értékes, szép, tápláló dolgot kaphatnak, vagy ez a bizonyos áru könnyít szenvedéseiken, esetleg társadalmi státuszukat javítja«” (Ogilvy, 1997: 7, idézi Márta, 2010: 447). Célja a figyelemfelkeltés, az érdeklődés megragadása és az emlékezetbe vésés (Móricz–Téglássy, 1999: 36, idézi Schirm 2009: 170). Ahhoz, hogy a lehetséges vásárló értesüljön a termékről vagy szolgáltatásról, majd megvásárolja, szükséges a figyelem felkeltése, a bemutatás, az előnyök kiemelése, a befogadó figyelmének irányítása, illetve a buzdítás a vásárlásra (Sólyom, 2020: 195). A figyelemfelkeltés és -irányítás tekintetében egy-egy jól „működő” metafora fontos szerepet tölthet be: ilyenkor nem pusztán saját metaforikusságuk „jogán”, hanem valamilyen szójáték segítségével játékossá, képszerűvé, emlékezetessé teszi a reklám szövegét, így megkönnyíti a figyelem felkeltését, és – jó esetben – az emlékezetbe vésést is. „Felnőttkorban a nyelvi játék szerves része az interperszonális kommunikációnak (...), és gyakran jelenik meg a médiában vagy a reklámokban is” – mutat rá Benczes Réka (2014: 109).

Hangsúlyozni kell, hogy sem a szleng nyelvhasználat, sem a reklámszövegek esetében történő elemzésnek nem célja, hogy teljes képet adjon a köznyelvben megjelenő ÉPÜLET vagy UTAZÁS forrástartományú metaforák elemzésére. A bemutatandó példák azonban két speciális köznyelvi diskurzustípusból származnak, amelyekben jól megfigyelhető a jelen tanulmány tárgyát képező fogalmi metaforák jelenléte, jellegzetes stílushatást adva a szövegeknek.

3. Anyag és módszer: módszertan, a korpusz ismertetése

A jelen tanulmány tehát a „köznyelvibb” szövegtípusoktól távolodik a „szaknyelvibb” szövegek irányába. Először bemutatja a két metafora megjelenését, működését újabb, szlenges köznyelvi használatban, majd példákat hoz olyan esetekre, amikor reklámszlogenekben vesznek részt a jelentés szervezésében, képszerűbbé tételében.

Ezután egy 2003-ban készült minőségügyi szakszótárban tekinti át a tanulmány azokat a terminusokat, amelyek a két vizsgált fogalmi metaforához kapcsolódnak. A szótár, Balogh Albert és Földesi Tamás *A minőségügy nemzetközi értelmező szótára* (Balogh–Földesi, 2003) a szakterülethez kapcsolódó magyar terminusoknak megadja az angol ekvivalenseit is, majd magyar definíciót közöl.

A tanulmány ezután minőségirányítási rendszerekhez kapcsolódó magyar nyelvű szabványokban és európai uniós szabályozásokban elemzi a két vizsgált fogalmi metaforán alapuló kifejezések megjelenését. A tanulmányban az elemzett szabványokból hosszabb szövegrészetek idézésére nem, kizárólag az elemzésekben vizsgált metaforikussághoz kapcsolódó szavak és kifejezések kiemelésére és listázására kerül sor. A tanulmánynak a minőségügy szaknyelvéhez kapcsolódó példairól elmondható, hogy egy részük Sólyom (2020) példái közül való; a bennük megjelenő metaforák áttekintésére, rendszerezésére ugyanakkor az említett forrásban ilyen módon, mint a jelen tanulmányban (kiemelten egyes fogalmi metaforákon alapuló kifejezések elemzésére) nem került még sor korábban.

4. A vizsgált metaforák megjelenése két újabb, szlenges szóhasználatban

Az *alap* szó melléknévi használata (‘alapvető’ jelentésben) AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK fogalmi metafora érvényesülésére példa. Szemantikai elemzését, jelentésének az említett fogalmi metaforával, valamint az orientációs metaforatípussal (vö. pl. Kövecses, 2005: 51–52) való összefüggéseit Sólyom (2019) elemezte a fogalmi integrációs modell keretében. A forrástartományban (ÉPÜLET) megjelenő ’alapszint’ jelentés segít kidolgozni a melléknévi jelentést a főnév → melléknév szemantikai váltás folyamatában: az *alapszintűség*, *alapvetőség* mint jellemző megjelenik a melléknév által hordozott tulajdonságok között is, és azokra a jellemzőkre utal, amelyek a *házépítés* fogalmi körében is megjelennek. Az *alap*- előtagként több, a jelen tanulmány további részében elemzendő minőségügyi szaknyelvi terminusban is megjelenik összetételi tagként vagy szótóként, például: *alaphiba*, *alapul*, *alapul szolgál*, *megalapozott*, *tájékoztatóson alapuló* stb.

A másik elemzendő kifejezés a *nagyot ment* (vö. Sólyom, 2022). A szókapcsolatban általában a *megy* ige múlt idejű alakja jelenik meg, amelyhez minden esetben kapcsolódik a *nagyot* fok-mértékhatározó. A kifejezés így egyfelől a már említett UTAZÁS forrástartomány segítségével lesz metaforikus: a

fizikailag valahonnan valahová eljutást, haladást veszi alapul egy nem feltétlenül fizikai teljesítmény javulásának bemutatásához. Másfelől az eredmény, amelyet a kifejezés jellemez, minden esetben (pozitív, ritkán negatív irányú) elmozdulásként értelmezhető egy skálán is: a változás általában mérhető például pénzben, kattintásszámban. Ilyen módon tehát ez a kifejezés a metonimikus SKÁLA IKM-ekhez is kapcsolódik (vö. Kövecses–Benczes, 2010: 67).

Az alábbiakban a legjellemzőbb szemantikai típusokra következnek néhány példa (kiemelések tőlem):

1) „*Nagyot ment az e-kereskedelem az utolsó negyedévben*” (= „Hatalmas lendületet vett az online kereskedelem (...)”) (2021.03.25.)²

2) „*Nagyot ment ma a Mol. Pluszban fejezte be a napot a BUX.*” (2021.05.04.)³

Az első két példában pénzügyi, gazdasági fejlődés jellemzésére használatos a *nagyot ment*. Ezekben az esetekben még közel áll a gyakran diagramon, skálán is ábrázolt növekedés konkrét jellegéhez a *megy* ige. A *felfelé megy, feltör, nagyon magasan van* stb. kifejezésekhez hasonlóan a 'nagy mértékű, jelentős haladás, fejlődés' kifejezésére szolgál: az úton történő haladás, mozgás (a SKÁLA IKM-nek megfelelően jellemzően felfelé) a pozitív változást, a pénzügyi, gazdasági fellendülést érzékelteti.

A következő példa már absztraktabb az előzőnél:

3) „*Nagyot ment Joe Biden.*” (= „Biden pedig a legtöbb államban az élen végzett.”) (2020.03.04.)⁴

Ebben a példában népszerűség-növekedésről, az (akkor még) elnökjelölt sikeréről, győzelmeiről számol be a hír. Itt egy létező emberi személyhez kapcsolódik a *megy* ige, akiről elmondható, hogy maga is képes helyváltoztató mozgásra. A *nagyot* határozó ugyanakkor érzékelteti, hogy nem konkrét térbeli haladásról van szó, hanem az UTAZÁS forrástartományhoz köthető metaforikus kifejezés megjelenéséről, tehát a politikus sikeres szerepléséről.

Az előző példáknál elvontabb, absztraktabb a következő három példa:

4) „*Nagyot ment a zalai település: Gyenesdiás lett az első klímabarát község*” (2021. 04. 23.)⁵

5) „*Nagyot ment az első teraszos hétvége Kaposváron*” (2021. 05. 28.)⁶

6) „*Heti top 10 recept: nagyot ment a piskóta és a tökfőzelék, de a cukkinis tészta is ott van!*” (dátum nélkül)⁷

² <https://www.vg.hu/vallalatok/kereskedelem/nagyot-ment-az-e-kereskedelem-az-utolso-negyedevben-3640975/> (letöltve: 2021. június 21.)

³ <https://privatbankar.hu/cikkek/reszveny/nagyot-ment-ma-a-mol-.html> (letöltve: 2021. június 21.)

⁴ <https://rtl.hu/rtlklub/hirek/nagyot-ment-joe-biden> (letöltve: 2021. június 21.)

⁵ <https://www.hellovidek.hu/gazdasag/2021/04/23/nagyot-ment-a-zalai-telepules-gyenesdias-lett-az-elso-klimabar-at-kozseg> (letöltve: 2021. június 21.)

⁶ <https://74nullanulla.hu/cikkek/2021/05/28/nagyot-ment-az-elso-teraszos-hetvege-kaposvaron-legalabbis-a-kozossegi-oldalokon.html> (letöltve: 2021. június 21.)

⁷ <https://www.mindmegette.hu/heti-top-10-recept-tokfozelek-piskota-recept-59525/> (letöltve: 2021. június 21.)

A példákban látható, hogy *nagyot menni* nemcsak skálán mozgó értékek vagy élőlények tudnak, hanem olyan, prototipikusan mozgásra képtelen entitások is (település, hétvége, ételek), amelyekhez hagyományosan nem társítunk mozgásigéket. A *nagyot ment* ezekben az idézetekben a 'nagyon menő volt', 'nagy sikere volt valaminek' szinonimájává válik úgy, hogy közben megőrzi a FOLYAMAT UTAZÁS metaforából származó haladás jelleget.

Végül egy példa arra, amikor a vizsgált kifejezés negatív jelentéssel bír:

7) „Megint *nagyot ment* Bayer Zsolt: Ezúttal fajgyűlölő kirohanást rendezett blogján” (2020. június 09.)⁸

Ebben a példában a *nagyot ment* fentebb részletezett jelentése ('nagy lendületet vesz, jól szerepel') kapcsolatba kerül egy szintén az UTAZÁS forrástartományt felhasználó kifejezéssel, a (*nagyon vagy túl*) *messze megy* alakulattal. A fenti idézetben a valaki 'túlmege a mértéken' (ÉKsz.² 926) jelentés is megjelenik.

5. Az elemzett metaforák reklámszlogenekben

A tanulmány következő részében elemzendő szövegek egy fokkal eltávolodnak a hétköznapi nyelvhasználattól, és elmozdulnak a szaknyelvek metaforikusságának vizsgálata irányába: néhány – régi és újabb – reklámszövegben kerül sor az elemzésekben tárgyalt metaforatípusok bemutatására. A tanulmány bemutat olyan reklámszlogeneket is, amelyekben a kétféle metaforatípus „keveredve” jelenik meg.

A tanulmányban elemzett két metaforatípus közül AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK fogalmi metaforához kapcsolódóan megjelenhet reklámokban az *alap*, például (kiemelések tőlem):

1) „*alap*, amelyre építhet” (Fundamenta)

Szintén ehhez a metaforatípushoz kapcsolódik a *szinteződés* megjelenése – példa erre a jól ismert, régi reklámszöveg, amely hangalaki hasonlóságon alapuló szójátékot is tartalmaz:

2) „minden *szinten* – szinte minden” (Corvin Áruház)

Az *épület* fogalmköréhez kapcsolódóan jelenik meg az *ajtó*, illetve annak kinyitása az alábbi reklámszlogenben:

3) „... *ajtót nyithat* egy tágasabb otthonra!” (Raiffeisen lakáshitel)

Itt egyben az *ajtót nyit valamilyen lehetőségre* kifejezés is felidéződhet a befogadóban, ilyen módon a reklám kreatívan összekapcsolódik az új ház vásárlásának lehetőségével is.

A következő szlogenben is megjelenik ugyan a *ház* szó, azonban ez a szövegrészlet már a FOLYAMAT UTAZÁS metaforát hívja elő:

4) „... hogy ne *futkosson* házán a hideg!” (Austrotherm)

⁸ <https://hang.hu/belfold/2020/06/09/megint-nagyot-ment-bayer-zsolt-ezuttal-fajgyulolo-kirohanast-rendezett-blogjan/> (letöltve: 2021. június 21.)

A megszemélyesített hideg, amely *futkos*, egy szójátékkal, a *hátán–házán* szavak hangalaki hasonlóságának a kihasználásával hívja elő a *futkos a hátán a hideg* alakulatot. Míg azonban utóbbit rendszerint negatív élménnyel kapcsolatban szoktuk használni, addig a fizikai értelemben vett hideg, amely ellen a reklámozott termékek megvédhetik a vásárlót, valóban a *házon* érezhető. A ház lakójának így negatív élményben lehet része, amitől akár a *hátán* is futkoshat a hideg (szó szerinti és metaforikus értelemben is).

Vannak olyan reklámszlogenek is, amelyek esetében mindkét elemzett fogalmi metafora érvényesül. Ezekre példa a következő két idézet (kiemelések tőlem):

5) „Nálunk az árak a *földön járnak!*” (Auchan)

6) „*Lépj* velünk a következő *szintre!*” (eMAG)

Mindkét reklámszlogenben megjelennek olyan mozgásigék (*jár, lép*), amelyek az UTAZÁS forrástartományt hívják elő. Azon túl pedig, hogy térbeli haladásra utalnak, mindkét szlogen esetében az *épület*, illetve a *szinteződés* fogalmihoz kapcsolódó szavak is megjelennek (*föld, szint*), ilyen módon AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK fogalmi metaforához is kapcsolódnak. Míg az első idézet esetében a *földön járás* pozitív tulajdonságot fejez ki, hiszen aki vagy ami a földön jár, az nem rugaszkodott el a realitástól (ez pedig árak esetében kifejezetten előnyös), addig a második idézet esetében a feljebb lépés kifejezetten pozitív, és a *szintet lép* kifejezést is felidézi, utalva a fejlődés folyamatára.

6. Egy minőségügyi szótár magyar terminusaiban megjelenő metaforák az elemzett metaforatípusok köréből

A tanulmány a következőkben *A minőségügy nemzetközi szótárában* (Balogh–Földesi, 2003) tekinti át az elemzett két fogalmi metaforán alapuló metaforikus kifejezések megjelenését. A cél nem ezeknek a terminusoknak a részletes bemutatása, hanem azoknak a vonatkozó szavaknak, kifejezéseknek a kiemelése és elemzése, amelyek szemantikai felépítése a tanulmány témáját adó két fogalmi metaforához köthető.

Mindkét fogalmimetafora-megjelenéssel kapcsolatban elmondható, hogy vannak a szótárban olyan, a vizsgált fogalmi metaforákhoz kapcsolódó metaforikus kifejezést alkotó terminusok, amelyekben explicit módon megjelenik AZ ELMÉLET ÉPÜLET vagy A FOLYAMAT UTAZÁS forrás- és céltartomány. Az alábbiakban ezeknek a bemutatása következik.⁹

AZ ELMÉLET ÉPÜLET fogalmi metaforán alapuló magyar nyelvű terminusok, amelyekben szó szerint megjelenik az *épület* valamely része, alkotóeleme (vö. Súlyom, 2020: 73):

⁹ A szótár megadja az egyes terminusok angol ekvivalenseit is, ezért a tanulmány is közli ezeket (zárójelben). Megfigyelhető, hogy esetenként megegyezik a magyar–angol terminusok szemantikai felépítése a metaforikusság tekintetében; vannak viszont példák, amikor nincs ilyen egyezés, tehát míg a magyar terminus metaforikus, addig az angol megfelelője nem. (Természetesen ennek a fordítottjára is van példa, de mivel a jelen tanulmány a magyar terminusok szemantikáját elemzi, az ilyen eseteket nem mutatja be.)

- 1) *alaphiba (mérőeszközé)*
- 2) *érzéketlenségi küszöb*
- 3) *minőségfunkció lebontása*
- 4) *szervezeti felépítés*
- 5) *szint-összehasonlítás*

A fenti példák alapján elmondható, hogy az épület konkrét részeivel (*alap, küszöb, szint*), illetve egy épület esetében felmerülő folyamatokkal, tevékenységekkel (*lebontás, felépítés*) kapcsolatban jelennek meg a metaforikus kifejezések.

Vannak további, nem konkrétan *épület*-hez, de térbeli entitáshoz kapcsolódó metaforikus terminusok is az említett szótárban, amelyekben AZ ELMÉLET TÉRBELI ENTITÁS fogalmi metafora jelenik meg inkább. Ezeknek az esetében nem konkrétan az *épület* egyes részei, hanem inkább a térbeliség és a vele kapcsolatos jellemzők figyelhetők meg. Tény ugyanakkor, hogy az ide sorolható kifejezések egy térben körülhatárolható területet implikálnak. A szótárban az alábbi terminusok sorolhatók ide:

- 6) *áttekinthetőség*
- 7) *az audit területe*
- 8) *konstrukció átvizsgálása (terv átvizsgálása)*

A FOLYAMAT UTAZÁS fogalmi metaforához kapcsolódó metaforikus terminusok esetében azok a gyártási folyamatok jelennek meg, amelyek során az utazás forrástartomány segítségével kiemelődnek a minőségbiztosítási szempontból releváns lépések, amelyeken a termék „áthalad” (Sólyom, 2020: 74). Ebben a kategóriában is van olyan terminus, amely explicit módon utal az UTAZÁS forrástartományra:

- 1) *utazó etalon*

Vannak ugyanakkor olyan kifejezések, amelyek az utazás egészére mint a gyártási folyamat teljességére utalnak, és ennek az útnak a során neveznek meg egyes „állomásokat” vagy eljárásokat, jellemzően pontszerűen, a folyamat egy-egy konkrét állomására utalva:

- 1) *átadó kockázati pontja (ÁDP)*
- 2) *átvevő kockázati pontja (ÁVP)*
- 3) *ellenőrzési pont*
- 4) *ellenőrzőponti hiba*
- 5) *végellenőrzés*

Ezekben a terminusokban sok esetben megjelenik maga a *pont* szó, míg van köztük olyan (*végellenőrzés*), amely szintén egy adott állomásra utal a gyártási folyamat során, de nem tartalmazza expliciten a *pont*-ot, megjelenik viszont benne előtagként a *vég-* szó.

7. Minőségügyi szabványok terminusainak elemzése: a vizsgált metaforatípusokhoz kapcsolódó magyar nyelvű terminusok szemantikája

A tanulmány a következőkben három, minőségirányítási rendszerekhez kapcsolódó szabvány – *MSZ EN ISO 9001:2015 (Minőségirányítási rendszerek. Követelmények)*, *MSZ EN ISO 13485:2016 (Orvostechnikai eszközök. Minőségirányítási rendszerek. Szabályozási célú követelmények)*, illetve *MSZ EN ISO 14001:2015 (Környezetközpontú irányítási rendszerek. Követelmények és alkalmazási irányelvek)* – magyar nyelvű szövegében mutatja be azokat a példákat, amelyekben a tárgyalt két metaforatípus megjelenik.¹⁰

Az elemzéseket előkészítő kutatások során a hivatkozott szabványok teljes magyar nyelvű szövegének áttekintésére sor került, a jelen elemzések azonban csak szavakat, illetve néhány szóból álló szókapcsolatokat idéznek a szövegekből abból a célból, hogy a vizsgált metaforatípusokat bemutassák.

Mint láttuk, a szakterülethez kapcsolódó szótár terminusaiban előfordultak mind az ÉPÜLET, mind az UTAZÁS forrástartományból táplálkozó terminusok, de míg a szótár célja a definícióadás és a tájékoztatás egyes terminusokról, addig a szabvány mint szakszöveg egy lépéssel távolodik a szótárhoz képest a tájékoztató, „tanító” funkciótól: szakemberek számára íródott, több nyelven elérhető, és szerzője feltételezi, hogy az olvasó az adott területen dolgozó, a terminusokat ismerő szakember.

„A szabvány közmegegyezéssel létrehozott és egy hivatalosan elismert szervezet által jóváhagyott, tevékenységekre vagy azok eredményeire vonatkozó dokumentum, amely – általános és ismételt, következetes alkalmazásra – szabályokat, irányelveket, megoldásokat, jellemzőket fogalmaz meg a rendező hatás adott feltételek között kivitelezhető legkedvezőbb fokának elérése céljából” (Pónyai, 2010: 3–7, Bölcskei, 2011: 275).

A szabványosítás során a fogalmak, terminusok, folyamatok szabványosítása is megtörténik a műszaki egységesítéssel egyidejűleg. „A terminusok szabványosítása összetett folyamat, több fázisból áll: a fogalmak és fogalmi rendszerek egységesítése, a terminusok definíciója, a homonímia csökkentése, a szinonímia kiküszöbölése, a jelek rögzítése (...) és új terminusok megalkotása” – mutat rá tanulmányában Fóris Ágota és Bölcskei Andrea (Fóris–Bölcskei, 2019: 9).

A fentiekből érezhető, hogy a szabványok fordítása során a szöveg megalkotójának, illetve fordítójának arra kell törekednie, hogy a szemantikai egyértelműség és a terminológiai pontosság egyaránt érvényesüljön, ugyanis ez szolgálja a befogadók érdekét.

¹⁰ A két szabvány, valamint egy további magyar nyelvű szabvány többféle metaforához és metonímiához kapcsolódó terminusait Sólyom, 2020 elemezte részletesen (Sólyom, 2020: 85–132).

7.1. AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK

A három vizsgált szabvány magyar nyelvű szövegében megjelennek olyan, az ÉPÜLET vagy TÉRBELI ENTITÁS forrástartományt használó metaforához kapcsolódó metaforikus kifejezések, amelyek több változatban, a gyártási és minőségirányítási folyamatokra utalva dolgozzák ki a jelentést. Az alábbiakban ezek bemutatása következik olyan módon, hogy miután a tanulmány megad egy-egy jellemző metaforikus kifejezést, listázza az előfordulásokat hivatkozva arra, hogy melyik szabványban hol található a jelzett rész.¹¹ (A metaforikus terminusokat dőlttel emeli ki az elemzés.)

KÜLSŐ–BELSŐ DIMENZIÓK

Ennek az alcsoportnak az esetében meg kell jegyezni, hogy az ÉPÜLET metafora csak sematikusan jelenik meg, leginkább a TARTÁLY kategórián belül konceptualizálódnak a kapcsolódó metaforikus kifejezések.

- 1) „*belső* források – *külső* források” (ISO 9001, 29. o.);
- 2) „*belső* és *külső* kommunikáció” (ISO 9001, 30. o.);
- 3) „*külső* szolgáltatók” (hatszor, ISO 9001, 37–39. o.);
- 4) „*külső* forrás” (ISO 9001, 38. o.);
- 5) „*belső* audit” (ISO 9001, 44. o., ill. ISO 14001, 35. o.);
- 6) „*külső* és *belső* tényezők” (ISO 9001, 45. o., ill. kétszer, ISO 14001, 22. O.);
- 7) „*külső* szervezet” (ISO 14001, 19. o.);
- 8) „*belső* és *külső* kommunikáció” (hatszor, ISO 14001, 29, 30, 43. o.).

ALAP

- 1) „A kockázatok és lehetőségek kezelése (...) *alapul szolgál* (...)” (ISO 9001, 17. o.);
- 2) „*kockázatalapú* gondolkodásmód” (ISO 9001, 23. o.);
- 3) „a szervezeti ismeretek *alapulhatnak* a következőkön [(...)” (ISO 9001, 29. o.);
- 4) „A kritériumok: azon *alapuljanak*, hogy (...)” (háromszor, ISO 13485, 27. o.);
- 5) „(...) a PDCA (...)-konceptión *alapszik*” (ISO 14001, 10. o.);
- 6) „*kockázatalapú* gondolkodás” (ISO 14001, 12. o.);
- 7) „hivatkozási *alapként* használt irányvonalak” (ISO 14001, 20. o.);
- 8) „*megalapozott* kritériumok” (ISO 14001, 26. o.).

SZINT, SZINTEK

Az ebbe az alcsoportba tartozó kifejezések egyfelől az ÉPÜLET, másfelől viszont a FENT-LENT ellentétén is alapulnak.

¹¹ A tanulmány a vizsgált szabványok nevét a hivatkozásokkor rövidítve adja meg, ilyen módon: ISO 9001 (=MSZ EN ISO 9001:2015, ISO 13485 (=MSZ EN ISO 13485:2016), valamint ISO 14001 (=MSZ EN ISO 14001:2015).

- 1) „Egy környezetközpontú irányítási rendszer sikere függ a szervezet minden *szintjének* (...) az elkötelezettségétől” (ISO 14001, 9. o.);
- 2) „(...) a követelmények (...) tartalmaznak egy magas *szintű* felépítést” (ISO 14001, 12. o.);
- 3) „A célok (...) különböző *szinteken* alkalmazhatók (...)” (ISO 14001, 17. o.);
- 4) „(...) szabályozott *szinten* tartásuk (...)” (ISO 14001, 17. o.);
- 5) „a szervezet különféle *szintjei*” (kétszer, ISO 14001, 26. és 30. o.)

ÉPÍTÉS

- 1) „(...) biztosítja a minőségirányítási rendszer követelményeinek *beépülését* a szervezet üzleti folyamataiba (...)” (ISO 9001, 23. o.)
- 2) „(...) *beépíti* a környezetirányítást a szervezet átfogó irányítási rendszerébe” (ISO 14001, 9. o.);
- 3) „(...) minden követelményét *beépítik* (...) a szervezet környezetközpontú irányítási rendszerébe, és kizárás nélkül teljesítik” (ISO 14001, 14. o.);
- 4) „(...) tevékenységeket hogyan lehet *beépíteni* a szervezet üzleti folyamataiba” (ISO 14001, 28. o.).

KÜSZÖB

(A latin *ex limen, eliminare* 'a küszöbön kivisz, kiküszöböl' szóból fordítva, vö. EtSz., 408.)

- 1) „A nemmegfelelések okainak *kiküszöbölése*” (ISO 13485, 34. o.);
- 2) „(...) *kiküszöbölheti* a lehetséges nemmegfelelések okait (...)” (ISO 13485, 35. o.)
- 3) „A forrás (...) *kiküszöbölése*” (ISO 14001, 17. o.).

SZERKEZET

- 1) „(...) a minőségirányítási rendszerben használt dokumentáció *szerkezete*” (ISO 13485, 18. o.).

PILLER

- 1) „(...) a fenntarthatóság környezeti *pillére*” (ISO 14001, 8. o.)

7.2. A FOLYAMAT UTAZÁS

Az elemzett szabványokban megfigyelhető az UTAZÁS forrástartományt felhasználó metaforikus kifejezések használata is. Ezek elsősorban folyamatokat jellemeznek, és bennük gyakran megjelennek a folyamat haladásához kapcsolódóan az IRÁNYOK is forrástartományként. Megjegyzendő, hogy az UTAZÁS forrástartományt tartalmazó metaforák esetében sokszor előfordul, hogy a középük tartozó metaforikus kifejezések besorolhatók az általánosabb MOZGÁS forrástartományba, azonban a lent bemutatandó példák tekintetében meglehetősen erősen érvényesül a szándékosság, célirányosság, így ezeket

célszerűnek tűnik a szűkebben vett UTAZÁS forrástartományhoz sorolni. Ilyen példák az elemzett szabványok közül kettőben, az MSZ EN ISO 9001:2015-ben és az MSZ EN ISO 13485:2016-ban fordultak elő. A következőkben ezeknek a bemutatására kerül sor.

BEMENET, KIMENET

- 1) „(...) a *kimenetek*, amelyek nem felelnek meg a követelményeknek (...)” (ISO 9001, 42. o.);
- 2) „Az átvizsgálás *bemenetei* (...) az átvizsgálás *kimenetei*” (ISO 13485, 21. o.);
- 3) „(...) a tervezés és fejlesztés *kimenetei* nyomon követhetők legyenek a tervezés és fejlesztés *bemenetei*hez (...)” (ISO 13485, 24. o.);
- 4) „(...) a termékre vonatkozó követelményekkel kapcsolatos *bemenetek* (...)” (ISO 13485, 24. o.);
- 5) „a kockázatirányítás lehetséges *bemenete*” (ISO 13485, 31. o.);
- 6) „A tervezésnek a *kimeneti* adatai (...)” (ISO 13485, 23. o.);
- 7) „(...) a kockázatirányítás alkalmazandó *kimenete* (*kimenetei*)” (ISO 13485, 24. o.);
- 8) „A tervezés és fejlesztés *kimeneteit* olyan alakra kell hozni” (ISO 13485, 25. o.).

IRÁNYÍTÁS

- 1) „*kockázatirányítás* (*risk management*): Az irányítási elvek, eljárások és gyakorlatok módszeres alkalmazása a kockázatelemzési, -értékelési, -kezelési és -megfigyelési feladatokra” (ISO 13485, 16. o.);
- 2) „*Kockázatirányítás, kockázatirányítási* tevékenység” (ISO 13485, 23. o.);
- 3) „(...) a *kockázatirányítás* alkalmazandó *kimenete* (*kimenetei*)” (ISO 13485, 24. o.);
- 4) „a *kockázatirányítás* lehetséges *bemenete*” (ISO 13485, 31. o.).

ELŐMOZDÍT, ELŐMOZDÍTÁS

- 1) „*előmozdítja* a fejlesztést” (ISO 9001, 23. o.);
- 2) „a vevőközpontúság *előmozdítása*” (ISO 9001, 25. o.);
- 3) „(...) a (...) tudatosság *előmozdításának* biztosítását” (ISO 13485, 20. o.).

VISSZAVEZETHETŐSÉG

- 1) „a mérés *visszavezethetősége*” (ISO 9001, 29. o.).

FIGYELEMMEL KÍSÉRÉS

Az ebbe a kategóriába tartozó kifejezés elsősorban csak a *kísér* szó tartalmazása miatt sorolható az UTAZÁS fogalmi metaforához tartozó altípusokhoz.

- 1) „(...) a szervezetnek *figyelemmel kell kísérnie* a vevők észleléseit” (ISO 9001, 43. o.).

NYOMONKÖVETHETŐSÉG

1) „(...) a termék *nyomonkövethetősége*” (ISO 13485, 30. o.).

8. Az elemzett fogalmi metaforák megjelenése két európai uniós szintű szabályozás fogalommeghatározásaiban

A tanulmány utolsó fejezete két európai uniós szintű szabályozás, egy irányelv és egy rendelet fogalommeghatározásaiban tárja fel a vizsgált két fogalmi metafora megjelenését, a prototipikusan hozzájuk kapcsolódó metaforikus kifejezések előfordulását.¹²

Az egyik dokumentum 2014-ben keletkezett, címe *Az Európai Parlament és a Tanács 2014/34/EU irányelve (2014. február 26.) a robbanásveszélyes légkörben való használatra szánt felszerelésekre és védelmi rendszerekre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról (átdolgozás)*,¹³ a másik 2017-es, címe *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/745 rendelete (2017. április 5.) az orvostechikai eszközökről, a 2001/83/EK irányelv, a 178/2002/EK rendelet és az 1223/2009/EK rendelet módosításáról, valamint a 90/385/EGK és a 93/42/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről*.¹⁴ A két szakszöveg kiválasztásának oka az volt, hogy bár szerkezetük, felépítésük hasonló, teljesen más szakterülethez kapcsolódnak az általuk tárgyalt termékek. A szemantikai elemzés során a tanulmány azt mutatja be, hogy az elemzett szövegrészekben milyen, a két tárgyalt fogalmi metaforához kapcsolódó megjelenések találhatók.

8.1. AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK

Ehhez a fogalmi metaforához kevesebb metaforikus kifejezés kapcsolódott a vizsgált fogalommeghatározások szövegében. A két szakszöveg fogalommeghatározásaiban az alábbi példák fordultak elő (a példák után zárójelben a szövegre utalás, illetve az oldalszám olvasható, kiemelve láthatók a metaforikus kifejezések):

ALAP

- 1) „*megalapozott* eldöntés” (orvostechikai, 19. o.);
- 2) „*tájékoztatáson alapuló* beleegyező nyilatkozat” (orvostechikai, 19. o.).

¹² További EU-s szabályozások fogalommeghatározásainak részletes szemantikai elemzését l. Sólyom, 2020: 133–162.

¹³ Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0034&from=EN>, letöltve: 2021. június 8.

¹⁴ Forrás: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/83bdc18f-315d-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF>, letöltve: 2019. december 14.
Részletes elemzését l. Sólyom, 2020: 135–141.

KÜSZÖB

- 1) „(...) hogy *kiküszöböljék* az (...) nemkívánatos helyzetnek az okát (...)” (orvostechnikai, 20. o.).

SZINT

- 1) „a biztosítandó védelem kielégítő *szintjét*” (robbanásveszélyes légkör, 6. o.).

8.2. A FOLYAMAT UTAZÁS

Ennek a fogalmi metaforának, valamint a hozzá tartozó kifejezéseknek a megjelenésére több példa található a két szakszövegben, mint az ÉPÜLET forrástartományúra. Az UTAZÁS forrástartományt tartalmazó terminusok jellemzően a gyártási, előállítási, valamint a forgalmazási folyamat lépéseit, kapcsolódó fogalommeghatározásait értelmezik ennek a forrástartománynak a segítségével. Az előállított és forgalmazott termék vagy szolgáltatás jellemzően az *elindulás-úton levés-végcélhoz érés* folyamatát járja be ennek a metaforának a segítségével. A szövegekben az alábbi példák jelennek meg minderre:

KIINDULÁS

- 1) „*forgalomba hozatal*” (robbanásveszélyes légkör, 6. o.);
- 2) „*terméket hoz forgalomba az uniós piacon*” (robbanásveszélyes légkör, 6. o.).

MOZGÁS, HALADÁS

- 1) „(...) betegség (...) *megelőzése*” (orvostechnikai, 15. o.);
- 2) „(...) betegség (...) *figyelemmel kísérése*” (orvostechnikai, 15. o.);
- 3) „(...) sérülés vagy fogyatékoság (...) *figyelemmel kísérése*” (orvostechnikai, 15. o.);
- 4) „»orvostechnikai eszköz«: (...) amely elsődlegesen szándékolt hatását (...) nem farmakológiai vagy immunológiai *úton*, és nem is az anyagcsere *útján éri el* (...)” (orvostechnikai, 15. o.);
- 5) „*visszahívás*” (orvostechnikai, 19. o.; robbanásveszélyes légkör, 6. o.).

VÉGCÉL

- 1) „(...) egy (...) eszközt (...) a *végfelhasználó* rendelkezésére bocsátanak (...)” (orvostechnikai, 17. o.);
- 2) „*forgalomból történő kivonás*” (orvostechnikai, 20. o.; robbanásveszélyes légkör, 6. o.).

9. Összefoglalás

A tanulmány két, a szépirodalmi és a köznyelvben begyakorlottnak számító fogalmi metafora, AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK ÉS A FOLYAMAT UTAZÁS megjelenését elemezte a köznyelvitől a szakszövegig terjedő skálához tartozó szövegrészletekben. A szövegtípusok szándékosan voltak különbözők: a cél annak bemutatása volt, hogy az elemzett metaforák mind a köznyelvben, mind a szaknyelvekben, mind az „átmeneti” műfajokban (például reklámszlogen) eredményesen működnek. Az elemzések tehát kimutatták, hogy az elemzett metaforákhoz tartozó metaforikus kifejezések többfajta szövegtípusban megjelennek, függetlenül attól, hogy a hétköznapi nyelvhasználathoz tartozó (pl. köznyelvi neologizmus), „fél-szaknyelvi” (pl. reklámszlogen), avagy szaknyelvi (pl. szabvány, rendelet) szöveget vizsgálunk.

A kapott eredmények tükrében elmondható, hogy a vizsgált metaforatípusok olyan, az emberi gondolkodást általánosan átható, a megértés, megértetés folyamatát pedig gyakran megkönnyítő funkcióban tűnnek fel, amely független a szövegtípustól. A különböző szövegműfajokban megjelenő, azonos fogalmi metaforához tartozó kifejezések célja, funkciója azonban értelemszerűen más és más; ehhez járulnak még a stílusbeli különbségek is. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a szlengesebb köznyelvi nyelvhasználatban és a reklámszövegekben inkább képszerűségüket hangsúlyozó mivoltukban jelennek meg a vizsgált metaforák, újszerűségükkel, stílushatásukkal „frappáns” szemléltetést biztosítva; a szaknyelvi nyelvhasználatban viszont a szakszókincshez szervesen tartozó terminusok szemantikai szerkezetében tűntek fel kevésbé figyelemfelkeltő, de a megértést, értelmezést elősegítő módon.

Irodalom

- Bañcerowski Janusz** (2004). A szaknyelvek és a szaknyelvi szövegek egyes sajátosságairól. *Magyar Nyelvőr*, 128, 446–452.
- Balogh Albert & Földesi Tamás** (2003). *A minőségügy nemzetközi értelmező szótára*. Budapest: EOQ Magyar Nemzeti Bizottság.
- Bencze Lóránt** (1996). A szóképek, az alakzatok és a metaforaalkotás (Trópusok és figurák). In Szathmári István (szerk.), *Hol tart ma a stílisztika? (Stíluselméleti tanulmányok)* (234–309). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Benczes Réka** (2014). „Ami rímel, az stimmel.” Az alliteráció és a rím szerepe a neologizmusokban. In Ladányi Mária, Vladár Zsuzsa & Hrenek Éva (szerk.), *Nyelv – társadalom – kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák I–II. A XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus (ELTE BTK Budapest, 2013. március 26–28.) előadásaiból készült tanulmánykötet* (109–114). Budapest: MANYE & Tinta Könyvkiadó.
- Bölcskei Andrea** (2011). A szabványügy és a magyar nyelv: a szabványosítás online forrásai az információszerzés, a terminológiai munka és az oktatás szolgálatában. *Magyar Nyelvőr*, 135, 274–285.
- EtSz.** = Zaicz Gábor (főszerk.). (2013). *Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- ÉKsz.**² = Pusztai Ferenc (főszerk.). (2003). *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Fóris Ágota** (2009). A terminus háromdimenziós vektormodellje. *Magyar Terminológia*, 2, 31–45. doi: 10.1566/MaTerm. 2.2009.1.2

- Fóris Ágota** (2010). A szaknyelvkutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. *Magyar Nyelv*, 106, 424–439.
- Fóris Ágota** (2014). A szaknyelvek terminológiai szempontú megközelítése. In Veszelszki Ágnes & Lengyel Klára (szerk.), *Tudomány, technolektus, terminológia – a tudományok, szakmák nyelve* (27–36). Budapest: Éghajlat Kiadó.
- Fóris Ágota & Bölcskei Andrea** (2019). Szabványosítás, fordítás, terminológia. A szabványosítás a terminológia oktatásában. In Fóris Ágota & Bölcskei Andrea (szerk.), *A szabványosítás fordítási és terminológiai vonatkozásai* (9–18). Budapest: KRE & L'Harmattan Kiadó.
- Kiss Jenő** (1995). *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kövecses Zoltán** (2005). *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest: Typotex Kiadó.
- Lakoff, G. & Johnson, M.** (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago & London: The University of Chicago.
- Márta Anette** (2010). A reklám és a nyelv. In Dobos Csilla (szerk.), *Szaknyelvi kommunikáció* (447–460). Budapest & Miskolc: Tinta Könyvkiadó & Miskolci Egyetem.
- Móricz Éva & Téglássy Tamás** (1999). *Kreatív tervezés a reklámban*. Budapest: Közgazdaságtudományi Egyetem.
- Ogilvy, D.** (1997). *A reklámról*. Budapest: Park Kiadó.
- Pónyai György** (2010). Szabványosítás és a terminológia, *Magyar Terminológia*, 3, 3–7.
- Schirm Anita** (2009). Az óriásplakátok nyelve. In Balázs Géza & H. Varga Gyula (szerk.), *Ikonikus fordulat a kultúrában* (168–184). Budapest & Eger: Magyar Szemiotikai Társaság & Líceum Kiadó.
- Sólyom Réka** (2019). Mai magyar neologizmusok a nyelvi változás folyamatában: elemzési lehetőségek. *Magyar Nyelv*, 115, 21–35. doi: 10.18349/MagyarNyelv.2019.1.21
- Sólyom Réka** (2020). *Szaknyelvi szemantika. Funkcionális kognitív elemzések*. Budapest: KRE és L'Harmattan Kiadó.
- Sólyom Réka** (2022). A „menőség” új formája: hogyan ment, aki nagyot ment? *Édes Anyanyelvünk*, 44, 22–23. Letöltés: <http://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk-pdf/ea-2022-XLIV-2.pdf>
- Temmerman, R.** (2002). Metaphorical Models and the Translation of Scientific Texts. *Linguistica Antverpiensia*, 1, 211–226.
- Temmerman, R. & Van Campenhoudt, M.** (2014). Introduction. In Temmerman, R. & Van Campenhoudt, M. (eds.), *Dynamics and Terminology. An Interdisciplinary Perspective on Monolingual and Multilingual Culture-Bound Communication* (1–13). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Tolcsvai Nagy Gábor** (1989). Kemény és puha, avagy metafora a szaknyelvben. In Bíró Á. (szerk.), *Szaknyelvi divatok* (62–75). Budapest: Gondolat Kiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor** (2013). *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest: Osiris Kiadó.

Források

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/745 rendelete (2017. április 5.) az orvostechnikai eszközökről, a 2001/83/EK irányelv, a 178/2002/EK rendelet és az 1223/2009/EK rendelet módosításáról, valamint a 90/385/EGK és a 93/42/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/%2083bdc18f-315d-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2014/34/EU irányelve (2014. február 26.) a robbanásveszélyes légkörben való használatra szánt felszerelésekre és védelmi rendszerekre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról (átdolgozás): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0034&from=EN>
- MSZ EN ISO 9001:2015 (Minőségirányítási rendszerek. Követelmények) szabvány
- MSZ EN ISO 14001:2015 (Környezetközpontú irányítási rendszerek. Követelmények alkalmazási útmutatóval) szabvány
- MSZ EN ISO 13485:2016 (Orvostechnikai eszközök. Minőségirányítási rendszerek. Szabályozási célú követelmények) szabvány